

ZAKON O POREZU NA DOHODAK

Sažetak

Prihode od poreza na dohodak treba povećati s aktualnih 1,6% BDP na barem 3-3.5% BDP (i tako ostvarivati prihode po ovom osnovu koji ostvaruju zemlje komparatori), što znači da bi trebalo porezne prihode po ovom osnovu povećati s aktualnih 300 mln KM na 600-650 mln KM.

To se treba postići kako širim obuhvaćanjem poreznih izvora, tako i uvođenjem progresivnog oporezivanja dohotka od rada. Time se, ujedno, slijedi praksu zemalja članica EU i zemalja regije. Tako bi se i ovim putem mogao davati doprinos povećanju fiskalne kovertne odnosno doprinositi mogućnosti smanjenje socijalnih doprinosa na plaće.

Nadalje, FBiH treba uvesti dualno oporezivanje tj. oporezivati progresivno dohotke od rada, a dohotke od kapitala (barem neke ili sve) oporezivati po nižoj ili barem jedinstvenoj poreznoj stopi.

Glede oporezivanja dividendi, FBiH treba izbjegavati klasičan sistem oporezivanja dividendi (jer dovodi do dvostrukog oporezivanja), pogotovo izbjegavati oporezivanje dividende preko 10%. Umjesto toga treba slijediti sistem olakšica bilo dioničkom društvu, bilo pojedincu bilo društvu i pojedincu istodobno).

Vrlo je važno da porezni sistem općenito, pa tako i porez na dohodak FBiH rashode na obrazovanje i obuku tretira poreznim odbitkom, naročito rashode na naukovanje i poduzetničku obuku.

Kod usuglašavanja propisa RS i FBiH, treba imati u vidu ne samo potrebu harmoniziranih standarda oporezivanja firmi i privatnih osoba, kako se to obično ističe, nego i potrebu razvoja porezne konkurencije, koja je na dobrobit firmi, privatnih osoba i neto blagostanja društva.

Zakon o dohotku FBiH nije usklađen s klasifikacijom izvora dohotka i pojedinačnim vrstama pojedinih izvora dohotka sa zemljama članicama EU i zemljama regije. Primjerice, dobitke od igara na sreću treba tretirati posebnim zakonom, a nikako zakonom o porezu na dohodak.

1. Uporedna analiza Zakona o porezu na dohodak u zemljama u okruženju i zemljama EU

Porez na dohodak FBiH nije izdašan porezni prihod, jer prihodi od njega iznose svega 1.6% BDP odnosno 8.5% ukupnih poreznih prihoda FBiH. Istodobno kod zemalja članica EU iznose, u prosjeku, 9.3% BDP i 24,1% ukupnih poreznih prihoda (v. tablicu 1)

Tablica 1: Značaj poreza na dohodak u poreznom sistemu zemlje; FBiH i ekonomski komparatori, 2016 (% BDP)

R. br.	Udio prihoda od poreza na dohodak	FBiH	EU-28	Ekonomski komparatori	
				komparator	veličina
1	Udio prihoda od poreza na dohodak u BDP (%)	1,60	9,3	Austrija	9,4
				Slovenija	5,2
				Mađarska	4,9
				Češka	3,8
				Hrvatska	3,7

				Slovačka	3,3
2	Udio prihoda od poreza na dohodak u ukupnim poreznim prihodima (%)	8,5	24,1	Austrija	22,3
				Slovenija	14,1
				Mađarska	12,3
				Češka	11,0
				Slovačka	10,3
				Hrvatska	9,7

Izvor: Eurostat (2018) i FMF (2018)

Sve zemlje ekonomski komparatori (male zemlje centralne Europe članice EU) imaju, kako pokazuje tablica 1, izdašniji porez na dohodak od FBiH. Nijedna zemlja članice EU i Europskog ekonomskog prostora ne prikupi manje prihoda po osnovu poreza na dohodak od FBiH.

Jedan od pravaca povećanja poreznih prihoda od poreza na dohodak je napuštanje jedinstvene stope i **uvođenje tri stope poreza na dohodak**. Od zemalja regije jedino Makedonija ima jedinstvenu poreznu stopu (v. tablicu 2).

Tablica 2: Uporedni pregled stopa poreza na dohodak; FBiH i zemlje regije; 2017

	Prosječna bruto mjesečna plata (€)	Prosječna neto mjesečna plata (€)	Porezna stopa		
Crna Gora	728	480	9% do 720 € /mj.		15% preko 720 € /mj.
Hrvatska	1042	724	12% do 290 €/mj.	25% od 290 € do 1.161 €/mj	40% preko 1.161 €/mj.
Makedonija	503	343	Jedinstvena stopa od 10%		
Slovenija	1524	997	16% do 668 €/mj	27% od 668 € do 1.580 €/mj.	41% od 1.580 € do 5.909 €/mj.
Srbija	592	433	10%		15%
BiH	672	439	Jedinstvena stopa od 10%		

NB: Hrvatska je 2018. god. uvela nove stope: na dohotke do 17500 kuna mjesečno stopa je 24%, a na dohotke preko 17,500 kuna mjesečno stopa je 36% dok porezni odbitak iznosi 3,800 kuna mjesečno i može se povećati za članove obitelji i za ovisne članove porodice.

Izvor: Fin-Consult (2017) i vlastita obrada.

Prema našem gledištu porez na dohodak bi se trebao plaćati po slijedećim poreznim stopama:

- 10% na godišnju osnovicu od 12.001 KM do 15.000 KM
- 15% na godišnju osnovicu od 15.001 do 24.000 KM i
- 20% na razliku mjesečne osnovice poreza na dohodak preko 2.000,00 KM.

U praksi se, primjerice u EU, izvori poreza na dohodak razvrstavaju u četiri grupe dohodaka sukladno njihovom izvoru: dohodak od rada, dohodak od kapitala, dohodak od samozaposlenosti i dohodak od socijalnih transferi i penzije (v. tablicu 3)

Tablica 3: Komparativni pregled vrsta oporezivih dohodaka; FBiH, EU i zemlje regije

EU (izvor dohotka)	EU (opis izvora dohotka)	FBiH	Zemlje regije
--------------------	--------------------------	------	---------------

Dohodak od rada	<ul style="list-style-type: none"> • plaće • naknade u naturi • naknade za direktore • inozemni izvori dohotka od rada • sheme financijske participacije (npr. pravo opcije) 	Prihod od nesamostalne djelatnosti	Lična primanja (Crna Gora), nesamostalan rad (Hrvatska), zarade (Srbije)
Dohodak od samozaposlenosti	<ul style="list-style-type: none"> • dohodak od samostalnog obavljanja djelatnosti • dobiti od poslovne aktivnosti i prihodi od samostalnih profesionalnih usluga (npr. dividende od blisko povezanih kompanija) 	Prihod od samostalne djelatnosti	Prihod od samostalne djelatnosti (Hrvatska)
Dohodak od kapitala	<ul style="list-style-type: none"> • dohodak od pokretne imovine (npr. dividende, kamate, tantijeme itd.) • dohodak od nepokretne svojine (zakupnine od izdavanja stanova i sl.) • povremeni transferi i privatne penzije • oporeziv kapitalni dobiti • ostalo (implicitna renta vlasnika-stanara) 	Prihodi od imovine i imovinskih prava; prihodi od ulaganja kapitala (dividende i udjeli se ne oporezuju)	Prihodi od autorskih prava, prava srodnih autorskom pravu i pravu industrijske svojine, prihodi od nepokretnosti (Srbija)
Transferi i penzije	<ul style="list-style-type: none"> • oporezive socijalne naknade (npr. potpore zbog nezaposlenosti, naknade za zdravstvenu i socijalnu pomoć) • benefiti od državnih penzija • benefiti od profesionalnih penzija 	Ne oporezuju se	
-	Ne oporezuju se (poseban zakon)	Prihodi od nagradnih igara i igara na sreću	Crna Gora i Hrvatska imaju poseban zakon; kod Srbije u „ostalim prihodima“
-		Ostali prihodi	Davanje u zakup opreme i dr. pokretnih stvari; osiguranje osoba; dobiti od igara na sreću; prihodi sportista i dr.

Izvor: Eurostat (2018) i zakoni o dohotku zemalja regije

Od sredine 1980-tih godina mnoge zemlje Zapadne Europe reformiraju porezni sistem od uniformnog oporezivanja dohotka u pravcu dualnog oporezivanja dohotka.

Uniformno oporezivanja podrazumijeva da se svi izvori dohodaka tretiraju na isti način i podvrgavaju istom načinu oporezivanja, većinom progresivnom.

Nasuprot tome, dualno oporezivanje različito tretira dohotke od rada u odnosu na dohotke od kapitala. U čistom obliku dualnog oporezivanja dohodak od kapitala i dohodak kompanije imaju jednaku poreznu stopu (Cnossen, 1997; Schratzenstaller, 2004).

Prema dualnom oporezivanju prihoda, dohoci od rada (zaposlenog i samozaposlenog) podložni su progresivnom oporezivanju dok su **neki ili svi dohoci od kapitala (kamate, dividende, kapitalni dobitci) oporezuju po nekoj nižoj ili jedinstvenoj stopi.**

Pioniri dualnog oporezivanja su nordijske zemlje (Danska, 1997; Švedska, 1991; Norveška, 1999) (Cnossen, 1997) te Austrija (1993-1996). Također su mnoge zemlje Centralne i Istočne Europe uvele dualno oporezivanje (Schratenstaller, 2004).

Očito je da Zakon o dohotku FBiH nije usklađen s klasifikacijom izvora dohotka i pojedinačnim vrstama pojedinih izvora dohotka zemalja komparatora.

Posebice „strše“ prihodi od igara na sreću, koje, kao kod zemalja EU i zemalja regije, treba oporezivati posebnim zakonom, a na zakonom o porezu na dohodak¹. Naime, nužno je razlikovati ekonomsku djelatnost (priređivanje igara na sreću) od klijenta (igrača igre na sreću) i shodno tome načine njihova oporezivanja.

Za razliku od priređivača na sreću koji treba biti oporezovan kao i svaki privredni subjekt, igrače ne treba oporezovati prema zakonu o porezu na dohodak².

2. Ocjena i analizu usklađenosti Zakona s međunarodnim dokumentima i relevantnim direktivama EU

Nema odredaba izvora prava u EU s kojima bi Zakon o porezu na dohodak FBiH trebao biti usuglašen. EU nema nikakvu ulogu u nametanju poreza kojom bi se osiguralo da su nacionalni porezi u skladu s EU politikom kao i to da nemaju diskriminatoran karakter.

Regulacija direktnih poreza u EU ostavljena je na diskreciju zemalja članica, izuzev potrebe da se ostvari poštivanje jednakog tretmana tuzemnih i inozemnih aktera.

Posebice valja imati vidu dvije suprotstavljene potrebe: potreba harmonizacije s jedne i porezne konkurencije s druge strane, što je također od velikog značaja za odnose RS i FBiH u uspostavi jedinstvenog ekonomskog prostora BiH.

¹ U 2017.god. na ime poreza na dohodak temeljem igara na sreću naplaćeno je 16,3 miliona KM na razini FBiH, pri čemu su oporezovane samo isplate preko 100 KM.

Međutim, nacrt Zakona o porezu na dohodak predviđa oporezivanje svih dobitaka, te se očekuje značajno povećanje ovog javnog prihoda - u 2017.god. ukupne isplate/davanja su iznosile oko 1,4 milijarde KM, od čega je ispod 100 KM bilo oko 1,2 milijarde KM. Ukoliko se trend dobitaka zadrži na postojećoj razini, prihodi temeljem poreza na dohodak bi iznosili minimalno 63,32 mil KM (FMF, 2018).

² Većina igrača igre na sreću će biti neto gubitnici, koji bi mogli tražiti da im se gubitak tretira kao porezni odbitak, kao što se dobitak igrača tretira dohotkom.

European Parliament (2017:8) o direktnom oporezivanju navodi slijedeće:

„EU ne upravlja direktno direktnim oporezivanjem. Unatoč tome, jedan broj direktiva i sudska praksa Suda pravde Europske unije (Court of Justice of the European Union; CJEU) ustanovili su harmonizirane standarde oporezivanja firmi i privatnih osoba. Štavište, izdaju se priopćenja koja naglašavaju važnost utaje poreza i dvostrukog oporezivanja“.

EU slijedi tri tipa poreza na dohodak:

- **cedularni (analitički)**, koji podešava oporezivanje prema svakom specifičnom izvoru dohotka; što se može naknadno kombinirati i potom oporezivati ukupan dohodak;
- **globalni**, oporezivanje cjelokupnog dohotka vrši jedna zemlja i
- **mješoviti** (nastoji kombinirati pozitivne i izbjeći negativne strane dvaju prethodnih tipova).

Porezni sistemi u zemljama EU evoluiraju od cedularnog tipa (koji se sreće kod romanskih zemalja) k globalnom tipu (koji postoji kod anglo-saksonskih zemalja). Taj put slijedi i FBiH koja se pomjera k globalnom tipu oporezivanja.

3. Analiza mogućnosti smanjenja porezne stope na 9%

Uticaj mogućnosti smanjenja porezne stope poreza na dohodak s aktualne stope od 10% na stopu od 9% daje se posebno za dohodak od nesamostalne djelatnosti (v. tablicu 4), za dohodak od samostalne djelatnosti (v. tablicu 5) i za ostale vrste dohodaka (v. tablicu 6).

Tablica 4: Procjena uticaja smanjenja porezne stope s 10 na 9 posto, nesamostalne djelatnosti; FBiH, 2017

Kategorije izračuna	Elementi izračuna	Porezna stopa		Razlika prihoda (10%-9%)
		10%	9%	
Izračun	Prosječna plaća	860	860	
	Prosječna broj radnika s plaćenim doprinosima	474000	474000	
	Masa plaća	4891680000	4891680000	
	Prosječna porezni odbitak	311	311	
	Masa poreznih odbitaka	1768968000	1768968000	
	Porezna osnovica	3122712000	3122712000	
	Porez, godišnje	312271200	281044080	31227120
	Porez mjesečno	26022600	23420340	
	Porez/r/mj	55	49	
Ostvareno	Ukupan porezni prihod, godišnji	312482690	-	
Odstupanje	Razlika	211490	-	

Izvor: vlastiti izračun na temelju podataka FZS (2018) i PUFBiH (2018)

Na temelju tablice 4 može se zaključiti da bi smanjenje porezne stope na dohodak od nesamostalnih djelatnosti rezultiralo smanjenjem poreznih prihoda za 31,2 mln KM.

Tablica 5: Procjena uticaja smanjenja porezne stope s 10 na 9 posto; samostalne djelatnosti; FBiH, 2015-2017

	Ostvareno	Izračun			
God.	Stopa 10%	Bruto dodana vrijednost	Porezni prihod/BDV (%)	Porez po stopi od 9%	Razlika
1	2	3	4	5	6 (=2-5)
2015	40599888	1217304000	3.3	36539899	4059989
2016	46352920	1343017000	3.4	41717628	4635292
2017	49259108	1409117000	3.5	44333197	4925911

Izvor: vlastiti izračun na temelju podataka FZS (2018) i PUFBiH (2018)

Na temelju tablice 5 može se zaključiti da bi smanjenje porezne stope na dohotke od samostalnih djelatnosti rezultiralo smanjenjem poreznih prihoda za 4,93 mln KM.

Porezni prihodi temeljem poreza na dohodak iz ostalih izvora (imovina i imovinska prava, ulaganje kapitala i učešće u nagradnim igrama i igrama na sreću) imaju marginalni značaj, kako je razvidno iz tablice 6. Sukladno tome, smanjenje porezne stope s 10% na 9% rezultiralo bi smanjenjem poreznih prihoda za oko 2,7 mln KM.

Tablica 6: Procjena uticaja smanjenja porezne stope s 10 na 9 posto, ostale vrste dohodaka; FBiH, 2017 (u KM)

God.	Ostvareno				Izračun		
	Ukupni prihodi od poreza na dohodak	Prihodi od poreza na dohotke od samostalnih i nesamostalnih djelatnosti	Porez na ostale dohotke	Porezni prihodi na dohotke od samostalnih i nesamostalnih djelatnosti (u %)	Porez na ostale dohotke (% ukupnih poreznih prihoda) (u %)	Porez na ostale dohotke, 9%	Razlika
1	2 (=3+4)	3	4	5(=3/2)	6(=4/2)	7(=4/100*9)	8 (=4-7)
2015	316629648	305658879	10970768	96.5	3.5	9873692	1097077
2016	352962654	327575333	25387321	92.8	7.2	22848589	2538732
2017	388428691	361741798	26686893	93.1	6.9	24018203	2668689
2018 (I-VII)	243186931	226438002	16748930	93.1	6.9	15074037	1674893

Izvor: vlastiti izračun na temelju podataka FZS (2018) i PUFBiH (2018)

U cjelini uzevši smanjenje porezne stope s 10% na 9%, rezultiralo bi smanjenjem poreznih prihoda po osnovu poreza na dohodak, sudeći po izračunu za 2017. godinu, za 38,8 mln KM (v. tablicu 7).

Tablica 7: Procjena ukupnog uticaja smanjenja porezne stope s 10 na 9 posto; FBiH, 2017

Vrsta poreznog izvora	Porezna stopa (%)		Razlika
	10	9	

1	2	3	4(=2-3)
Porezni prihodi od dohodaka od nesamostalne djelatnosti	312271200	281044080	31227120
Porezni prihodi od dohodaka od samostalne djelatnosti	49259108	44333197	4925911
Porezni prihodi od ostalih dohodaka	26686893	24018203	2668689
Ukupno	388217201	349395480	38821720

Izvor: vlastiti izračun na temelju podataka FZS (2018) i PUFBiH (2018)

4. Analiza oporezivanja dividende

Dividenda se tipično oporezuju na razini dioničkog društva kroz porez na profit dioničkog društva (čime se smanjuje iznos dohotka koji se dijeli dioničarima) i potom može ponovo biti oporezovana kao osobni dohodak nakon što se dividenda dodijeli dioničaru.

Integriranje poreza plaćenog od dioničkog društva i poreza plaćenog od pojedinca kritičan je faktor u određivanju kombinirane porezne stope na dohodak po osnovu dividende. Zemlje prakticiraju razne pristupe u integriraju ova dva porezna oblika (Harding and Marten, 2018).

Tri su pristupa oporezivanju dividende na razini dioničkog društva, što potom ima različite implikacije na oporezivanje na razini pojedinca (Harding and Marten, 2018):

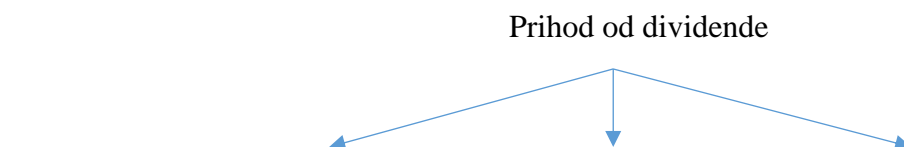
1. Primjena standardne porezne stope na dobit dioničkog društva (praksa većine zemalja)
2. Korištenje odbitka za dionički kapital (ODK)
3. Bez oporezivanja dividende na razini poduzeća.

Odbitak za dionički kapital (allowance for corporate equity, ACE) koristi se u nekim zemljama³, u vezi s čim se procjenjuje nerizičan prinos na dionički kapital⁴. Primjerice, ostvareni prinos na dionički kapital prije oporezivanja tri puta je veći od nerizičnog prinosa na kapital, pa se porez na dobit društva umanjuje za trećinu, što znači da je dvostruko oporezivanje eliminirano u veličini nerizičnog prinosa na kapital. Profit poduzeća poslije oporezivanja raspoloživ za podjelu dividendi jednak je dobiti poduzeća prije oporezivanja umanjen za veličinu poreza plaćenog na rizičan dio prinosa (Harding and Marten, 2018).

Zemlje koje oporezuju prihod od dividendi na razini pojedinca tj. kroz porez na dohodak pojedinca, čine to na tri načina:

- Klasično oporezivanje (dioničar se oporezuje po stopi poreza na dohodak)
- Posebno oporezivanje dividende kad porez plaća dioničko društvo u ime dioničara
- Sistem imputacije tj. integrirano oporezivanje dioničkog društva i pojedinca.

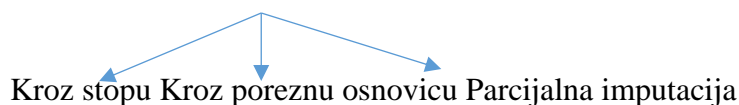
Slika 1: Sistemi oporezivanja dohotka od dividende

³ Belgija i Nizozemska te Italija (od 2012.) i Turska (od 2015.) za novi dionički kapital.

⁴ Za što, primjerice, kao osnovica služi prinos na državne obveznice SAD. U zemljama u kojima nije razvijeno tržište kapitala npr. u Turskoj nerizični prinos se izračunava kao prosječna ponderirana kamatna stopa na bankovne kredite, što utvrđuje Centralna banka na godišnjoj osnovi.

Klasični sistem Sistem olakšica dioničaru Puna imputacija

Izvor: vlastita obrada

Klasično oporezivanje je oporezivanja na razini društva i na razini pojedinca po standardnim poreznim stopama. Takav sistem postoji u jednom broju zemalja: Austrija, Češka, Njemačka, Irska, Nizozemska, Island i Švicarska⁵. Ponegdje se modificira u izvjesnoj mjeri radi ublažavanja efekta dvostrukog oporezivanja primjenom niže porezna stopa na dohodak od dividende (Harding and Marten, 2018). Modificirano klasično oporezivanje susreće se kod slijedećih zemalja: Danska, Japan, Poljska, Portugal, Španija, SAD (Lloyd, 2013).

U čistom klasičnom sistemu oporezivanja dividendi, stopa oporezivanja dividendi veća je od stopa oporezivanja ostalih vrsta dohodaka, što se sreće i kod nekih sistema olakšica dioničaru (Schatzenstaller, 2004)⁶.

Sistem pune imputacije (puno oporezivanje na razini društva, pun prijenos kredita na pojedinca) susreće se kod Australije, Novog Zelanda i Meksika. U principu je porez plaćen na razini dioničkog društva o čemu se obavještavaju porezni organi, pa dioničar ne mora platiti porez na dohodak od dividende. No, treba dodati da se puno pripisivanje npr. kod Australije odnosi samo na dividende ostvarene u zemlji, a ne i na dividende ostvarene u inozemstvu (Harding and Marten, 2018).

Sistem olakšica dioničaru nastoji ublažiti dvostruko oporezivanje i to na razini dioničara, tj. putem oporezivanje dohotka pojedinca, na slijedeći način (Lloyd, 2013):

- (i) dozvoljavanjem dioničaru da pripiše izvjestan dio poreza na dohodak korporacije kao svoj porez na dohodak (parcijalna imputacija), što se susreće kod Kanade, Koreje i UK,
- (ii) oporezivanjem dividende po sniženoj stopi, što prakticira npr. Mađarska
- (iii) puno oporezivanje na razini dioničkog društva, no ublaženo oporezivanje na razini pojedinca, što prakticiraju npr. Finska, Francuska, Italija, Luksemburg i Turska.

FBiH treba izbjeći klasičan sistem oporezivanja dividendi jer dovodi do dvostrukog oporezivanja i slijediti sistem olakšica bilo dioničkom društvu, bilo pojedincu bilo i društvu i pojedincu.

Naredna tablica pokazuje opće vrste sistema olakšica oporezivanja dividendi koje se mogu poduzeti u tu svrhu (v. tablicu 8).

Tablica 8: Opće vrste sistema olakšica oporezivanja dividendi

<i>Olakšice na razini društva</i>		<i>Olakšice na razini pojedinca</i>	
<i>Vrsta</i>	<i>Komentar</i>	<i>Vrsta</i>	<i>Komentar</i>

⁵ Neki kantoni koriste modificiran klasični sistem (Lloyd, 2013).

⁶ Europske zemlje kod kojih je stopa oporezivanja dividendi veća od stope oporezivanja ostalih dohodaka su: Litvanija (15 spram 29) i Mađarska (18 spram 20).

<i>Izuzete</i>	<i>Potpuno ili djelomično izuzete oporezivanja podijeljene dobiti</i>	Isključenje	Dio dohotka od dividende isključen iz oporezivanja
<i>Odbitak</i>	<i>Puni ili djelomični odbitak društvu za podijeljenu dobit</i>	Odbitak	Puni ili djelomični odbitak dioničaru za primljenu dividendu
<i>Sniženje stope</i>	<i>Smanjena porezna stopa za podijeljenu dobit</i>	Sniženje stope	Smanjena porezna stopa za dohodak od dobivene dividende

Izvor: Australia (2006); Lloyd (2013), Harding and Marten (2018).

Imajući u vidu nisku stopu štednje agregatne štednje i posebice iz domaćih izvora, važno je prakticirati cjelovit pogled na porezni sistem i u sklopu toga povezati oporezivanje kapitala (dividendi i kamata) s reinvestiranjem kapitala. Jednostavnije kazano, nužno je povezati oporezivanje dohotka i oporezivanje dobiti firmi i time poticati kako štednju s jedne, tako i (re)investiranje s druge strane.

5. Analizu neophodnosti izuzimanja iz poreske osnovice naknada za stipendije, školovanje, edukaciju i sl.

Iznose navedene u članu 8 Prijedloga zakona koji se odnose na veličinu prihoda koji se ne uključuju u poreznu osnovicu a odnose se na školarine, stipendiranja, troškova prakse i obrazovanja učenika, te naknade troškova volontiranja treba značajnije povećati, i to:

- godišnji prihodi u iznosu do 3.600,00 KM na ime stipendija i/ili školarine (upisnine) učenika i studenata na redovnom školovanju, uključujući i sportske stipendije treba povećati na 6,000 KM
- mjesečnu naknadu u iznosu do 150,00 KM na ime troškova prakse i obrazovanja učenika i studenata na redovnom školovanju treba povećati na 300 KM
- naknade troškova volontiranja u mjesečnom iznosu do 100,00 KM koju ostvaruje volonter, u skladu sa zakonom koji uređuje tu oblast treba povećati na 250 KM.

Nepotrebno je isticati značaj obrazovanja i obuke za prijeko potrebno povećanje produktivnosti i konkurentnosti domaće ekonomije, kao ni nužnost značaja volonterskog rada. U sklopu toga posebno je potrebno poduprijeti napore za uvođenje dualnog obrazovanja u (F)BiH – globalni je trend presađivanja tog vida obrazovanja iz Njemačke u druge zemlje primjerice Australiju, Južnu Koreju itd.

Dualni sistem obrazovanja predviđa da učenici za vrijeme školovanja obavljaju praktični rad u kompanijama, za šta će dobijati novčanu naknadu. Stoga je nužno da se u Zakonu o porezu na dohodak definiše da se naknada za učenje kroz rad ne uključuje u osnovicu poreza na dohodak. Na taj način će se stimulisati veće angažovanje učenika da uče kroz rad i da nakon završetka srednje škole odmah počinju sa radom u svojoj struci. Time će se, ujedno, i sprečavati odlazak mladih ljudi iz (F)BiH i smanjivati nezaposlenost.

Time bi FBiH slijedila praksu europskih zemalja, kod kojih se odnosni prihodi mogu izuzeti iz porezne osnovice i do 100-tnog iznosa (Cedefop, 2009).

Tablica 9: Primjeri poreznih olakšica za obrazovanje i obuku od značaja za samostalne djelatnosti; zemlje članice EU

Zemlja	Vrsta poreznog poticaja	Svrha poreznog poticaja
--------	-------------------------	-------------------------

Francuska	Porezni odbitak poduzetniku za troškove obuke	Podržavanje obuke „drugih samostalnih djelatnosti“
	Porezni odbitak za naukovanje	Poticanje zapošljavanja i obuke vježbenika
Austrija	Porezni odbitak za obuku	Poticanje zapošljavanja i obuke vježbenika
	Porezno oslobađanje za vježbenike	Podupiranje određenih grupa poreznih obveznika ili aktivnosti putem nižih poreznih stopa
Njemačka	Porezni odbitak školarine roditeljima/starateljima za djecu u privatnim školama	Podrška poreznim obveznicima s djecom koja se obrazuju u priznatim privatnim školama
Finska	Porezni odbitak za troškove održavanja profesionalnih ili strukovnih vještina	Podrška pojedincima koji žele održati svoje profesionalne/strukovne vještine

Izvor: Cedefop, 2009

Porezni poticaji ohrabruju pojedince i druge ekonomske subjekte investirati u vlastito obrazovanje i obuku⁷, čime se potiče povećanje privatnih ulaganja u obrazovanje i obuku⁸.

U tablici 10 dan je pregled poreznih inicijativa kojima se potiču firme da poduzimaju ulaganja u obrazovanje i obuku, pri čemu se uzima u obzir samo ono što je od možebitnog značaja za Zakon o porezu na dohodak FBiH.

Tablica 10: Porezne inicijative za obrazovanje i obuku sa stanovišta firme; zemlje EU

Zemlja	Porezna mjera	Kriterij-karakteristika
Austrija	Porezna olakšica – povratni porezni kredit Povratni porezni kredit za obuku Izuzimanje od plaćanja socijalnih doprinosa na plaće vježbeniku	Trošak obuke zaposlenika Fiksni iznos poreznog kredita po vježbeniku
Belgija	Porezni odbitak-puno pokriva troška Dodatna olakšica za plaću vježbenika (20%)	Trošak obuke zaposlenika
Češka	Porezni odbitak-puno pokriva troška	Trošak obuke zaposlenika
Danska	Porezni odbitak-puno pokriva troška	Trošak obuke zaposlenika
Estonija	Porezni odbitak-puno pokriva troška	Trošak obuke zaposlenika
Španija	Porezni odbitak-puno pokriva troška	Trošak obuke zaposlenika
Francuska	35% porezni kredit na povećanje za male firme	Vezano za rad

⁷ U tu svrhu tipično se koriste ove vrste poreznih poticaja: (i) porezno oslobađanje (tax allowance), (ii) porezni izuzetak (tax exemption), (iii) porezni odobitak (tax credit), (iv) porezna olakšica (tax relief) i (v) porezna odgoda (tax deferrals).

No, unatoč tim brojnim vrstama poreznih poticaja porezni rashodi na obrazovanje (gubitak poreznih prihoda zbog postojanja poreznih poticaja) su vrlo niski u većini zemalja članica OECD. Iznose (računato kao procent ukupnih poreznih prihoda): Kanada (2004) 1.25%, Nizozemska (2006) 0.58%, Koreja (2006) 1.64 %, Španija (2008) 0.05 %, UK (2008) 0.01%, SAD (2008) 1.32% (OECD, 2012; European Commission, 2014).

⁸ Treba imati u vidu da zemlje članice EU znatno zaostaju iza SAD i Japana kad su u pitanju privatna ulaganja u obrazovanje i obuku.

	Posebni porezni krediti za samozaposlene i one na praksi	
Finska	Porezni odbitak-puno pokrće troška	Trošak obuke zaposlenika
Njemačka	Porezni odbitak-puno pokrće troška	Trošak obuke zaposlenika
Irska	Porezni odbitak-puno pokrće troška	Trošak obuke zaposlenika
Italija	Porezni odbitak-puno pokrće troška ili amortiziranje (20% do 100%) Stopa doprinosa socijalnog osiguranja za vježbenike	Direktno smanjenje troškova obrazovanja ili njihovo ravnomjerno amortiziranje za vježbenike u razdoblju koje nije dulje od pet godina
Luksemburg	Neiskupljiv porezni kredit (10%)	Troškovi treninga vježbenika. Nekorišteni krediti mogu se prenijeti u budućnost u razdoblju do 10 godina
Nizozemska	Porezni odbitak-puno pokrće troška	Trošak obuke zaposlenika
Poljska	Porezni odbitak za doprinos poslodavca fondu za obuku	Doprinosi koji nisu iskorišteni moraju se unutar dvije godine uključiti u poreznu osnovicu
Portugal	Porezni odbitak-puno pokrće troška	Troškovi obuke uključujući naknade, upisne troškove i sl.
Slovenija	Porezni odbitak-puno pokrće troška	Troškovi obuke uključujući vanredno školovanje
Španija	Porezni odbitak-puno pokrće troška Nenaknadivi porezni kredit za IT obuku Izuzete od plaćanja doprinosa socijalnog osiguranja za mlade vježbenike	Obuka uposlenika 5% porezni kredit glede troškova obuke uposlenika u novim IK tehnologijama Izuzete od plaćanja doprinosa socijalnog osiguranja za mlade bez formalnih kvalifikacija
Švedska	Porezni odbitak-puno pokrće troška	Troškovi obuke uposlenika vezani za ostvareni dohodak; djelomični odbitak ako su elementi rekreacije uključeni u troškove
UK	Porezni odbitak-puno pokrće troška	Obuka za svrhu trgovine; porezni odbitak prati moment nastanka a ne plaćanja obveze

Izvor: OECD (2012) i European Commission (2014).

6. Analiza efekata uvođenja eventualne poreske olakšice po osnovu novog zapošljavanja (I. godina 100%, II. godina 75% i III. 50%)

Uvođenje poreznog poticaja za povećanje broja zaposlenih u djelatnostima koje potpadaju pod oporezivanje dohotka od samostalnih djelatnosti dovelo bi do smanjenja poreznih prihoda za 0,25 mln KM (u slučaju porezne olakšice od 50%), odnosno 0,37 mln KM (u slučaju porezne olakšice od 75%) i 0,5 mln KM (u slučaju porezne olakšice od 100%). Ukratko, porezni rashod ne bi iznosio 0.5-1% poreznih prihoda od poreza na dohodak od samostalnih djelatnosti.

Tablica 11: Izračun efekata smanjenja poreznih prihoda zbog porezne olakšice na zapošljavanje radnika u samostalnim djelatnostima; FBiH, 2018

Veličina olakšice (u %)	Prosječna veličina poreznog prihoda po radniku mjesečno (u KM)	Aktualni broj radnika (2017.)	Stopa rasta zaposlenosti, godišnje (u %)	Dodani broj radnika	Gubitak poreznog prihoda
100	55	21548	3.5	754	497640
75	55	21548	3.5	754	373230
50	55	21548	3.5	754	248820

Izvor: vlastita obrada temeljem podatak PUFBiH (2018)

S druge strane, za FBiH bi bilo uputno uputno koristiti iskustava zemalja regije, posebice glede mogućih zloupotreba ove svrhe poreznog poticaja.

U slučaju Srbije postoje olakšice za zapošljavanje novih osoba u smislu da poslodavac (pravna osoba, poduzetnik, poduzetnik-paušalac ili poduzetnik poljoprivrednik) koji zaposli novog radnika ima pravo na povrat dijela plaćenog poreza na dohodak za novouposlenog radnika koji je prije toga bio nezaposlen najmanje šest mjeseci uz uvjet da je poslodavac povećao broj zaposlenih i da radnik prije toga nije bio zaposlen na način povezan s poslodavcem.

Tako poslodavac ima pravo povrata poreza i to:

- 65% ako je zasnovao radni odnos s najmanje jednom, a najviše s devet novozaposlenih osoba
- 70% ako je zasnovao radni odnos s najmanje deset a najviše s 99 novozaposlenih osoba
- 75% ako je zasnovao radni odnos s najmanje 100 novozaposlenih osoba.

Poreznu olakšicu po ovom osnovu ne mogu ostvariti državna tijela, tijela koja su na budžetu i nezavisna tijela čiji rad regulira parlament

Ako mikro i mali poslodavac, poduzetnik-paušalac ili poduzetnik-poljoprivrednik zaposle najmanje dvije osobe imaju pravo na povrat 75% plaćenog poreza na zaradu za novozaposlene osobe.

I kod Hrvatske je precizno definirano koga se može smatrati novouposlenim radnikom. To su radnici s kojima je sklopljen ugovor o radu na neodređeno vrijeme, a zaposlenje je kod poreznog obveznika uslijedilo nakon najmanje jednomjesečne prijave kod zavoda za zapošljavanje i trajanja probnog rada ako je ugovoren. Novim radnicima smatraju se i osobe zaposlene nakon odustanka od korištenja prava na mirovinu ili osobe koje se prvi put zapošljavaju, a i osobe zaposlene na određeno vrijeme kao pripravnici, vježbenici, stažisti i slično.

Ako porezni obveznik tijekom poreznog razdoblja sklopi ugovor o radu s novim radnicima, a u istom poreznom razdoblju raskine ugovor o radu s određenim brojem radnika, dohodak se umanjuje za razliku između obračunanih i isplaćenih plaća novim radnicima i obračunanih plaća koje bi u istom poreznom razdoblju primili radnici s kojima je raskinut ugovor o radu.

Porezni obveznik može pravo na umanjenje dohotka za isplaćene plaće i doprinose na plaću novih radnika koristiti godinu dana od dana njihovog zaposlenja.

Reference

- Cedefop (Centre for the Development of Vocational Training). 2009. Using Tax Incentives to Promote Education and Training. *CEDEFOP Panorama Series*.
- Cedefop, 2009a. Taxing the mind. September.
- Cnossen, S., 1997. *Dual Income Taxation: The Nordic Experience*, Rotterdam.
- European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs, 2014. Tax expenditures in direct taxation in EU Member States. Occasional Papers 207. December.
- European Union, DG Taxation and Customs Union, 2017. Taxation Trends in the European Union. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- European Parliament, 2017. Tax Policy. Brussels: European Union.
- Federalno Ministarstvo Financija (FMF), 2018. Analiza uticaja prijedloga Zakona na budžete kantona i jedinica lokalne samouprave. Sarajevo: FMF.
- Fin-Consult, 2017. Reforma fiskalnog okvira sa aspekta doprinosa za obavezna osiguranja - cijevi i očekivanja na putu ka EU. Reforma fiskalnog okvira sa aspekta doprinosa za obavezna osiguranja cijevi i očekivanja na putu ka EU.
- Harding, M. and Marten, M., 2018. "Statutory tax rates on dividends, interest and capital gains: The debt equity bias at the personal level". *OECD Taxation Working Papers*, No. 34, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/1aa2825f-en>.
- Lloyd, G., 2013. Moving beyond the Crisis: Tax Policies for the Soundness of Financial Markets. In: J. S. Alworth and G. Araci. *Taxation and the Financial Crises*. Oxford: Oxford University Press.
- OECD (2012). Taxation and Investment in Skills, Working Paper CTPA/CFA/WP2 (2012)4.
- Porezna uprava Federacije Bosne i Hercegovine (PUFBiH), 2018. Interna komunikacija UPFBiH i PUFBiH.
- Schratzenstaller, M., 2013. Towards Dual Income Taxes – A Country Comparative Perspective. CESifo DICE Report 3/2004.